

Ed.

60. Frumvarp

til laga um æfinlega erfingjarentu.

Flutningsm.: Björn Kristjánsson.

1. gr.

Upphæð þeirri, er greiðist ár hvert í erfðafjárskatt, samkv. lögum nr. 15, 11. júlí 1911, þó ekki yfir 20000 kr., skal skift í hluti, er nemi 1000 kr. hver.

2. gr.

Hver embættismaður hjer á landi, sem gefur saman hjón, (prestur, sýslumaður eða bæjarfógeti), skal við hvert nýár gefa skýrslu, er gengur til stjórnarráðsins, um hjón, er hann hefir gefið saman á næstliðnu ári, og tilgreina þar nöfn og heimili hjónanna.

3. gr.

Þeir 1000 króna hlutir, sem nefndir eru í 1. gr., ganga til hjúa þeirra, er giftst hafa næsta ár á undan og verið hafa í ársvist á giftingardegi minst 5 ár, og eigi á fleiri en 2 heimilum, eftir 20 ára aldur, og ræður hlutkesti milli hjúa, hverjir hlutina fá, ef fleiri hafa giftst á árinu en verðlaun geta hlotið. Stjórnarráðið sjer um hlutkestið, og skal niðurstaða þess birt í Lögbirtinga-bláðinu.

4. gr.

Hjú þau, sem þannig giftast og verið hafa á giftingardegi í ársvist samkvæmt 3. gr., skulu, ef þau vilja koma til greina við úthlutun erfingjarentunnar samkvæmt 3. gr., afhenda þeim, er framkvæmir giftinguna, og í síðasta lagi á giftingardegi, fullnægjandi skilríki fyrir því, að þau hafi verið í ársvinnumensku eins og lög þessi tilskilja, og skal senda stjórnarráðinu gögn þau með skýrslunni, sem getur í 2. gr.

Skyldur er hver húsbóndi, sem haft hefir slik hjú í ársvinnumensku, að gefa drengskaparvottorð um, hversu lengi hjúið var hjá honum sem árs-hjú. Varðar það sekt, 50—100 kr. til landssjóðs, ef synjað er um að gefa slíkt vottorð.

5. gr.

Eigi skerðir það rjett hjúa til að fá erfingjarentu, þótt þau á vinnu-menskutímabilinu hafi með samþykki húsbænda sinna verið við nám vetr-armánuðina á alþýðuskólum, svo sem búnaðarskóla eða gagnfræðaskóla, eða notið almenns náms annarsstaðar, ef þau vinna húsbændunum alt gagn sem hjú allan annan tíma ársins.

6. gr.

Þann hlut, sem hjúum hlotnast samkvæmt 3. gr., skal leggja í deild hinnar æfinlegu erfingjarentu í Söfnunarsjóði Íslands undir nafni eigandans sem vaxtaeiganda.

7. gr.

Með brot gegn lögum þessum skal farið sem almenn lögreglumál.

8. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1922.

Á s t æ ð u r.

Um deild hinnar æfinlegu erfingjarentu segir svo í lögum um Söfnunarsjóð Íslands frá 10. febr. 1888:

»Undir aðaldeild Söfnunarsjóðsins heyrir deild hinnar æfinlegu erfingjarentu, er tekur á móti fje með þeim skilmálum, að jafnan skuli árlega leggjast við höfuðstólinn hálfir vextirnir af honum, en hinn helmingurinn falla árlega til útborgunar til nafngreinds manns sem vaxtaeiganda, eða þeirra, sem vaxtaeigendur verða að innstæðunni eftir hans dag, því að hinum nafngreinda vaxtaeiganda látnum, eiga allir lögákveðnir erfingjar hans rjett til að innstæða sú, er hann var vaxtaeigandi að, skiftist frá næstu árslokum eftir fráfall hans milli þeirra sem vaxtaeiganda, eftir þeirri tiltölu, sem fyrirskipuð er um lögerfðir, og getur þá hver þeirra fengið það, sem honum hlotnast, flutt í bókum Söfnunarsjóðsins til sín sem vaxtaeiganda, og sama rjett hafa, að hverjum þeirra látnum, allir lögákveðnir erfingjar hvers þeirra, og sama gildir framvegis við fráfall hvers vaxtaeiganda að nokkru af umræddu fje. Sá, sem er vaxtaeigandi að fje í deild hinnar æfinlegu erfingjarentu, getur ráðstafað vöxtum þeim, sem höfuðstóllinn ber til næstu ársloka eftir fráfall hans og útborgast eiga, en lengra ná eigi umráð hans yfir fje þessu«.

Eins og ofanefnd ákvæði bera með sjer, fer hver upphæð í deild hinnar æfinlegu erfingjarentu smám saman vaxandi, með því að helmingur vaxtanna legst jafnan við höfuðstólinn, en við fráfall hvers vaxtaeiganda skiftist upphæð sú, er honum tilheyrði, meðal allra lögákveðinna erfingja hans. Við þetta dreifist hver upphæð áður en á löngu líður til mjög margra, jafnframt því, sem hún í heild sinni fer stöðugt vaxandi.

Þrjú fjárhagstímabilin 1912—1917 nam erfðafjárskatturinn að meðaltali rúmum 10000 kr.; fyrir árið 1918 nam hann kr. 10315,98. Eftir ofanrituðu frumvarpi mundu því 10 hjú hafa árlega getað fengið 1000 kr. hlut hvert. Ef t. d. 22 ára konu hlotnast 1000 króna hlutur, og hún tæki jafnan hálfu vextina, þá mundi upphæð hennar með þeim vöxtum, sem Söfnunarsjóðurinn nú borgar, nema kr. 3099,61, er hún væri orðin sjötug, og sá helmingur vaxtanna, er hún þá fengi útborgaðan, mundi vera kr. 73,60; alls mundi hún þá vera búin að fá útborgaðar rúmar 2090 krónur. Lifði hún lengur, þá hækkar með hverju ári bæði það, sem hún fær útborgað, og það, sem hún eftirlætur erfingjum sínum.

Við fjárupphæð þá, sem alls yfir stæði í deild hinnar æfinlegu erfingjarentu, mundi yfirleitt bætast árlega töluvert meira af vöxtunum en helmingurinn, því sumir, sem nokkur efni hefðu, mundu eigi kæra sig um að taka neitt af vöxtunum, heldur láta þá leggjast við innstæðuna til hagnaðar fyrir erfingja sína, og enn fremur er svo ákveðið í lögum Söfnunarsjóðsins, að við innstæðuna leggist vextir, sem eigi nema 10 kr., þótt þeir annars ættu að útborgast, því engum mundi vera verulegur styrkur að svo lítilli upphæð. En framan af mundi þetta oft koma fyrir, þegar fjeð dreifist milli margra erfingja, meðan það enn væri lítið.

Nái ofanritað frumvarp fram að ganga, þá munu ekki mjög margar kynslóðir verða liðnar áður en mikill hluti landsmanna, og einkum hinir fátækari, mundu fæðast til nokkurrar eignar, sem vaxandi færi ár frá ári, og með tímanum mundi meiri hluti íslenskra heimila hafa þær tekjur af hinnu æfinlegu erfingjarentu, að fátæku fólki væri verulegur styrkur að því.

Það er kunnugra en frá þurfi að segja, hversu mikið los er komið á yngra fólk, svo að það fæst nú naumlega til að vera í ársvinnumensku. Það virðist því full þörf á að hvetja yngra fólk til vinnumensku, og að því stefnir frumvarp þetta, þótt fjárhæðin sje fyrst um sinn takmörkuð, eða bundin að eins við hluta af erfðafjárskattinum. Þegar fjárhagur landsins yrði betri en hann er nú, mætti auka þessa fúlgu hve nær sem ástæður leyfðu. Og svo virðist, sem slík uppörfun til vinnumensku, eins og hjer um ræðir, ætti smám saman að geta breytt hugsunarhætti þeirra, sem hafa skömm á algengri vinnu og að vera í ársvinnumensku, sem áður var algengast og setti hið nauðsynlega mót staðfestunnar á unglíngana.